

ANDRAGOJİ

Günseli MALKOÇ Ö

YETİŞKİN EĞİTİMİNİN GEREKLİLİĞİ

Çağımızda pek çok sebeplerden dolayı eğitim, hayat boyu bir süreklilik kazanmıştır. Bunun başlıca sebebi sosyo-ekonomik, kültürel ve teknolojik alanlarda olan değişimlerdir. Dünyadaki bilgi miktarı her yedi senede iki misli artmaktadır. Teknolojik gelişmelerden dolayı iş bulabilmek için kişiler yeni beceriler kazanmak zorunda kalmaktadır. Ülkemizde son senelerde başlatılan ve halen uygulanmakta olan "beceri kursları" bu ihtiyacın neticesi olarak ortaya çıkmıştır. Bazı meslekler hızla önemini kaybetmekte, yeni şartlara uyum sağlayabilmek için ya yeni mesleklerin, ya da ilâve becerilerin kazanılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Genel olarak - özellikle ülkemizde - görülen işsizliğin önemli bir sebebi; var olan iş imkânlarının, gerekli kvalifikasyonlara sahip olan işgücünün bulunmayışından dolayı değerlendirilememesidir. Tüm Dünya ülkeleri artık kalkınma için en önemli unsurun insan olduğu konusunda görüş birliğine varmıştır. "Benim her şeyimi alın, fakat insanlarımı bana bırakın; hepsini yeniden ve daha mükemmel kurarım." diyen Hery Ford ile; "ABD'deki dev sanayi tesislerini bir sihirbaz değneği ile bir gecede Hindistan'a nakletmek mümkün olsaydı, bu tesisler bir yıl içinde çökerdi." diyen Arthur Lewis bu önemi çok çarpıcı ve güzel bir şekilde dile getirmiştir (**Kaptan, 1984, s: 21**). Savaşta her şeyini kaybetmiş ama eğitim sayesinde bugünkü çağdaş seviyeye gelmiş olan Almanya bu gerçeğe güzel bir örnek teşkil etmektedir.

Bütün bu gerçeklere ilâveten, tabiatı icabı insan sürekli olarak öğrenme, bilme ve anlama ihtiyacındadır. Günümüzde eğitimin bir tarifi de kişinin kendisini gerçekleştirmesidir. Psikolojik bir terim olan "kişinin kendisini gerçekleştirme" demek; kendisindeki bütün potansiyel ve imkânları ortaya çıkarması. Kendisiyle mensup olduğu toplumun ihtiyaç ve idealleriyle uyum içinde işler hale koyması ve bunlardan başarılı ve doyumlu bir hayat yaratacak şekilde yararlanabilmesi demektir (**Tan, 1988, s: 25**). Çeşitli istatistikler öğrenme ihtiyacının günümüzde en az Maslow'un belirlediği beş temel ihtiyaç kadar önem kazanmış olduğunu göstermektedir. Maslow'a göre bu ihtiyaçlar sırasıyla şunlardır: Temel fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, aidiyet ve sosyal ihtiyaçlar, saygı ve statü ihtiyacı, kendini gerçekleştirme ve doyum ihtiyacı (**Davis, 1984, s: 58**). Bu gerçeklerden yola çıkan Child, 1977 yılında; Maslow'un belirlediği temel ihtiyaçlara "anlama ve bilgi edinme" nin de ilâve edilmesi gereğini ileri sürmüş ve hiyerarşik sıranın en üst basamağına koymuştur (**Jarvis, 1983, s: 14**). Ama bu, çeşitli tartışmalara yol açmıştır. Mademki öğrenme ve bilgi edinme temel bir ihtiyaçtır ve insan doğduğu andan itibaren buna ihtiyaç duymaktadır öyleyse bu sıralamada daha alt tabakalara

---

* Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Görevlisi

inmelidir tartışmaları ağırlık kazanmıştır. Böylelikle de, Maslow'un insan ihtiyaçlarının öncelik sırası; temel fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik ihtiyacı, aidiyet ve sosyal ihtiyaçlar, öğrenme ihtiyacı, saygı ve statü ihtiyacı, kendini gerçekleştirme ve doyum ihtiyacı haline gelmiştir (**Jarvis, 1983, s: 18**).

Bu sıralama tam bir hiyerarşi olmaktan ziyade çocukların ilk olgunlaşma aşamalarından itibaren geçirdikleri bir süreçtir. Bireylerde doğal olarak bulunan bu temel ihtiyaçlar, mümkün olan her fırsatta doyurulmaya çalışılmaktadır. Pek çok şeyin büyük bir hızla değişmekte olduğu, dolayısıyla insanların pek çok şeyin anlamlarını sürekli olarak sorguladığı dünyamızda, hayat boyu sağlanacak bir eğitim imkânı bu temel insan ihtiyacını giderebilmekte yardımcı olacaktır. Bu durumda da yetişkin eğitimcisinin görevi bu temel ihtiyacı gidermek ve kişinin kendisini gerçekleştirmesine yardımcı olmaktır. Yani; eğer kişinin karnını doyurmaya ihtiyacı varsa yemeğini nasıl elde edeceğini göstermek, karnı toksa, seviliyorsa, sayılı-yorsa, kullanılmayan veya yeterince kullanılmayan gizli güçlerini ortaya koyarak kişiliğinin tam olarak ortaya çıkmasına yardımcı olmaktır. Böylece kişinin kendi kendini geliştireceği, gerçekleştireceği bir ortam, yani eğitim seviyesi yüksek bir toplum ortaya çıkacaktır (**Knowles, 1970, s: 34**). Tüm bu gerçeklere baktığımızda yetişkin eğitiminin önemi ortaya çıkmakta, yetişkinlerin eğitimi görevi giderek kompleksleşmekte ve önemli bir hale gelmektedir.

YEŞİTKİNLEKİN ÖĞRENMESİ

Uzun seneler yetişkinlerin öğrenmesine yardımcı olabilmek için çocukların eğitiminde kullanılan ilke ve tekniklerin yeterli olduğu sanılmaktaydı. Ama, zaman içinde, yetişkin eğitimi ve ilgili bilim dallarında yapılan araştırmalar ve kazanılan tecrübelerden yetişkinin büyümekte olan bir çocuktan farklı olduğu ve de farklı bir eğitime tabi tutulması gereği ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak yavaş yavaş yetişkin eğitimcisinin rolü değişmiş ve istekli bir amatör öğreticinin yerini giderek eğitilmiş uzmanlar almıştır.

Öğrenme hakkında bilinen pek çok şey çocuk ve hayvanların öğrenmesiyle ilgili incelemelerden ortaya çıkmıştır. Öğretme ile ilgili bilinenlerin çoğu da çocukların devam zorunluluğunda olduğu koşullar altında elde edilmiştir. Öğrenme ve öğretme ile ilgili çoğu teoriler "eğitimin bir kültür aktarımı ve süreci" olduğu tarifine dayanmaktadır (**Knowles, 1970, s: 37**). Bu faraziye ve teorilerden "pedagoji" teknolojisi ortaya çıkmıştır. Bu terim Yunanca kök paid - çocuk anlamında - ve agasos'un - yönlendiren anlamında - birleştirilmesinden meydana gelmiştir. Böylece pedagoji çocukların öğrenmesine yardım etme sanatı ve bilimi anlamına gelmektedir. Zaman içinde bu tarifi çocukla ilgili kısmı kaybolmuş ve pedagoji öğrenmeye yardım etme sanatı ve bilimi olarak algılanmıştır. Hatta bazı yetişkin eğitimiyle ilgili kitaplarda, "yetişkin eğitimi pedagojisi" terimi dahi kullanılmıştır. Bunun böyle oluşunun bir sebebi de yetişkin eğitimcilerinin özel bir eğitimden geçmiş olmamaları ve yetişkinlere de sanki çocuğa öğretmiş gibi öğretmesini bilmelerinden kaynaklanmaktadır. Halbuki yetişkinler, çocuklardan farklı niteliklere ve öğrenme motivasyonuna sahiptir. Bunun için ayrı bir terim, andragoji terimi gelişmiştir. Bu terim ilk kez

Malcolm Knowles tarafından **bulunmamasına** rağmen kendisi tarafından popülerleştirilmiştir ve giderek yaygınlaşmaktadır. Knowles âdeta andragojinin babası olarak bilinmektedir. Andragoji yetişkinlerin öğrenmesine yardım etme sanatı ve bilimi ve bu maksatla yetişkin eğitimi kuram ve teknolojisinin incelenmesi anlamına gelen bir terimdir (**Oğuzkan, 1985, s: 23**). Andragoji bazı Avrupa ülkelerinde, özellikle Yugoslavya'da yaygın olarak kullanılmaktadır. Hatta Yugoslavya'da üniversitelerde pedagoji bölümlerinden ayrı olarak andragoji bölümleri kurulmuştur (**Darkenwald, Merriam, 1970, s: 14**).

Andragoji terimi kökünü Yunanca andr (insan) dan alır. Geleneksel olarak pedagojinin dayanmış olduğu, çocukların öğrenmesiyle ilgili pek çok sayılı vardır. Andragoji ise pedagojinin esas aldığı geleneksel varsayımlardan farklı ve yetişkinlere özgün olan en az dört varsayımı temel almış bulunmaktadır (**Knowles, 1970, s: 39**).

Kişinin olgunlaşmasına paralel olarak gelişen bu varsayımlar şunlardır:

1. Yetişkinde benlik kavramı bağımlı bir kişilikten, kendi kendini yönetebilen bağımsız bir kişiliğe doğru gelişir.

2. Yetişkinin gittikçe artan ve dolayısıyla öğrenmesine giderek çoğalan bir kaynak oluşturan hayat tecrübesi birikimi vardır.

3. Yetişkinin kendisini öğrenmeye hazır hissediş, toplumsal rollerinin gerektirdiği, gelişen iş ve görevleriyle uyum sağlayacak şekilde artarak gelişir.

4. Yetişkinlerin katılmak istediği eğitim programlarının özünü; ileride gerektiği zaman kullanabileceği konu ağırlıklı bilgiler yerine, hemen uygulayabileceği, günlük problemlerine çözüm getirebilecek konular oluşturur. Yetişkinin kaybedecek zamanı olmadığı için katıldığı eğitim programlarının doğrudan ihtiyacına çözüm getirmesini arzular.

ANDRAGOJİ KONUSUNDAKİ TARTIŞMALAR

Knowles'in yukarıda belirtilen görüşleri çeşitli tartışmalara yol açmıştır. Çalışmaları Amerika'da ilk kez yayınlandığında, özellikle varsayımlarının geçerliliği konusunda Amerikan dergilerinde dikkate değer görüşler ileri sürülmüştür. Öncelikle 1977'de Mc Kenzie, Knowles'in formülüne özgün felsefi bir temel getirmeye çalışmış ve yetişkinlerle çocuğun varoluş olarak farklı olduğu savını getirmiştir (**Jarvis, 1983, s: 98-99**). 1979 yılında Elias, Mc Kenzie ile bu noktada hem fikir olmasına karşın kadın ve erkeğin de doğuştan farklı olduğu ve bugüne kadar kimsenin "kadınların öğrenmesine yardım etme bilim ve sanatının "erkeklerin öğrenmesine yardım etme bilim ve sanatından farklı olduğunu ileri sürmediği gerekçesiyle bu noktaların çok önemli olmadığını belirtmiştir. Mc Kenzie (1979), Elias'a cevap olarak kadın ve erkeğin öğrenmeye hazırlıklı olması arasındaki farkın ve zaman perspektiflerinin anlamlı olmadığını savunmuştur (**Jarvis, 1983, s: 99**).

Andragojiyle ilgili başka konularda da tartışmalar olmuştur. 1978'de Label, yaşlıların eğitimine de gerogoji denilmesi gerekir demiştir (**Jarvis, 1983, s: 99**). 1979 yılında Knudson, bütün tartışılan terimler yerine tek bir humanogoji

(humanogogy) kavramının kullanılması gereğini ileri sürmüştür. Knudson'a göre humanogoji, değişik yaşlardaki insanlar arasındaki farklılıklar kadar benzerlikleri de dikkate alan, pedagojiyi, andragojiyi ve gerogojiyi birleştiren bir teoridir. Eğitim ile aynı anlama geldiği gerekçesiyle bu terim yaygın bir kabul görmemiştir.

1979'da Knowles, andragojiyle pedagojinin tamamıyla farklı süreçler olmadığını kabul etmiş, tartışmalara tekrar cevap vermeye karar vermiştir. Bu kez pedagojiyle andragojinin tamamıyla birbirinden bağımsız olmadığını, bazı pedagojik varsayımların bazı durumlarda yetişkinler için ve bazı andragojik varsayımların bazı durumlarda çocuklar için geçerli olabileceğini belirtmiştir.

Knowles'un kişinin benliğine (şelf) olağanüstü önem vermiş olması, diğer pek çok yetişkin eğitimci tarafından kabul görmüştür. 1977'de Knox, hayat boyunca kişiliğin geliştiğini ve bu gelişmelerin bazılarının fiziksel yaşla ilgili olabileceğini belirtmiştir (**Jarvis, 1983, s: 100**). Fakat bazı bilim adamları, bazı yetişkinlerin ise başkaları tarafından yönetilmeyi istediklerini ve dolayısıyla eğitim süreci içinde öğretmene bağımlı kalmayı isteyebilecekleri görüşünü ortaya koymuştur. Bu da kişiliğin bir niteliği olarak düşünülürse formüle başka bir yorum getirmek gerekmekte ve Knowles'un formülünü bir ölçüde zayıflatmaktadır.

1983 yılında Jarvis, yetişkinler gibi çocukların da öğrenmeye temel teşkil edecek tecrübe birikimlerinin olabileceğini, yetişkinlerin de çocuklar gibi doğrudan kendileriyle ilgili problemler dışındaki konuları da öğrenebileceklerini ileri sürmüştür. Gene Jarvis'e göre Knowles'in çözümü yeterli sayıda ve kapsamlı araştırmalara dayanmadığı için zayıf kalmakta ve yetişkinlerin öğrenmesinin tüm görüntüsünü aksettirememektedir (**Jarvis, 1983, s: 100**).

Görünürdeki kuramsal zayıflıklara ve yapılan çeşitli eleştirilere rağmen andragoji terimi yetişkin eğitiminde giderek popülerleşmekte, geniş bir kullanım sahası kazanmaktadır. Bunun sebebi olarak bazı bilim adamları, andragojinin açık bir şekilde hümanistik olduğu, öğrenciyi odak noktası aldığı gerekçelerini ileri sürmüşlerdir.

Önceki tartışmaları da göz önüne alarak 1983 yılında Jarvis, andragojiyi bir teori olmayan ama idealistik ve hümanistik oluşu sebebiyle geniş kabul gören bir ideoloji olarak değerlendirmiştir. Ayrıca, aynı pedagojinin çocuk eğitiminde kullanılan bir terim olduğu gibi andragojinin de yetişkinlerin öğrenmesiyle ilgili bilim dalının adı olarak kullanılabileceğini ileri sürmüştür (**Jarvis, 1983, s: 102**).

Görüşlerinde eğitimin hümanistik ideallerini esas alan Knowdes, yetişkin eğitimi sahasındaki çeşitli katkıları yanı sıra andragojiyi de katarak kendisine önemli bir yer edinmiştir.

YETİŞKİN EĞİTİMCİLERİNİN YETİŞTİRİLMESİ

Knowles'dan sonra yetişkin eğitimcilerinin eğitimi giderek önem kazanmış ve yetişkin eğitiminin gelişebilmesi için, yetişkin eğitimcilerinin bu sahada

gerekli bütün bilgi ve becerilere sahip olmalarını sağlayacak ne gibi çalışmalar yapılmalı konusundaki tartışmalar yoğunlaşmıştır. ABD, Almanya, İngiltere, Yugoslavya, İsveç gibi ülkeler bu alandaki çalışmalar konusunda önde gitmektedir. Çoğu ülkede yetişkin eğitimcisi yetiştiren bir kurum olmadığı için bir problem haline gelen bu konuya çözüm bulabilmek uğruna çeşitli uluslararası, mahallî ve ulusal çalışmalar, araştırmalar, toplantılar düzenlenmektedir. Bunlar arasında Unesco tarafından düzenlenen uluslararası yetişkin eğitimi konferanslarının ayrı bir yeri vardır. Bu toplantılarda çeşitli ülkelerden bilim adamları bir araya gelerek evrensel nitelikte görüş ve tavsiyelerde bulunmaktadırlar.

İlk olarak 1949 yılında Danimarka'nın Elsinor şehrinde düzenlenmiş olan bu konferans, çeşitli ülke ve şehirlerde değişik aralıklarla toplanmış ve her defasında yetişkin eğitimcilerinin yetiştirilmesi konusu gündeme getirilmiştir. Sonuncu Uluslararası Yetişkin Eğitimi Konferansı 1985 yılında Paris'te toplanmış ve yetişkin eğitimcilerinin statüsü ve yetiştirilmesi konusunda aşağıdaki hususlar görüşülmüştür:

1. Eğitimin diğer bütün alanlarında olduğu gibi halk eğitimi alanında da uzmanlaşmanın gerekliliği,

2. Şimdiye kadar sadece pedagoğlara, yani ilk ve orta öğrenim öğretmenlerine meslekî eğitim vermekle yetinildiği, hatta pedagojik eğitimden sorumlu üniversite, diğer kurum ve organların, yüksek öğretim elemanlarının bile meslekî eğitimlerinin ihmal edildiği,

3. Hayat boyu süren bir eğitim olan sürekli eğitimin gerektirdiği prensip ve temel ilkelerine uymanın gerekliliği,

4. Halk eğitimcileri andragojik bir eğitimden geçmedikçe bu alandaki yetiştirmelerinin sınırlı olacağı,

5. Andragogların en azından, yetişkin psikolojisi, öğrenme psikolojisi, andragojik teknik ve yöntemler hakkında yetiştirilmelerinin gerekliliği,

6. Öğrencileri genellikle yetişkinler olan üniversite öğretim elemanlarının bile bu spesifik konularda yetiştirmelerinin yerinde olacağı (**Güneş, 1988, s: 33**).

Bu noktaları dikkate alan Konferans, üye ülkelerin yetkililerine aşağıdaki hususları tavsiye etmiştir:

1. Eğitimin kalitesi ve gelişmesi bakımından yetişkin eğitimi personelinin halkı doğrudan etkilediği dikkate alınmalıdır.

2. Yetişkinlerin katıldığı her düzeydeki eğitime hâkim olabilecek derecede yetenekli andragogların yetiştirilmesinde, andragoji prensiplerinde, sürekli eğitimin temel ilkelerine uygun olarak yetişkin eğitimi teknik ve yöntemlerinde ve sistemin yenileştirilmesinde, yenilikler yapılmasını kolaylaştırmak gereklidir.

3. Pedagojik eğitimden sorumlu kuruluşlar ve üniversiteler, halk eğitimcilerin andragojik eğitimlerine eğilen kuramlar haline getirilmelidir.

4. Üniversite ve öğretmen yetiştiren kuruluşları, andragoji diploması vermeye ve bu alanda uzmanlık eğitimi yapmaya teşvik etmelidir.

5. Ayrıca Üniversite ve öğretmen yetiştiren kurumların ara eleman yetiştirmeye yönelik her eğitimciye ve her bölgeye ulaşabilecek esneklikte modüler bir program yaklaşımını tercih etmeleri sağlanmalıdır (Güneş, 1988, s: 33-34).

Özetlenirse Paris Konferansında pedagojik formasyonun yanı sıra bir andragojik formasyonun varlığı da gündeme gelmiş ve yetişkin eğitimcilerinin andragojik formasyona sahip olmaları gereği ileri sürülmüştür. Ayrıca, gelecek uluslararası yetişkin eğitimi konferansının yetişkin eğitimcisi yetiştirilmesi konusunda düzenlenmesi tavsiye edilmiştir.

SONUÇ

Yukarıda belirtilen açıklamalardan da anlaşılacağı gibi andragoji dünya ülkelerinde gittikçe yaygınlaşan bir kabul görmektedir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki andragojik teknik ve yöntemlerle yapılacak yaklaşımlar ve bu yaklaşımları kullanabilecek olan yetişkin eğitimcilerinin varlığı, yetişkin eğitiminin gelişmesine ve halk eğitiminin daha etkili bir şekilde yürütülmesine önemli katkılarda bulunacaktır.

KAYNAKLAR

Axford, Roger. Adult Education: The Öpen Door. Seranton Pa: International Textbook Co., 1969.

Darkemvald, and Merriam. Adult Education: Foundations of Practice, New York: Harpers, 1982.

Davis, Keith. İşletmelerde İnsan Davranışı, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadı Enstitüsü No. 57, 1984.

Güneş, Firdevs. Halk Eğitimcilerin Yetiştirilmesi ve İstihdamı, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1988.

Harbison, F. Education Sector Planning for Development of Nation-Wide Learning Systems, Washington D.C.: Overseas Liaison Committee, Paper No.2, 1973.

Jarvis, Peter. Adult and Continuing Education Theory and Practice, Croom Helm. London and Canberra Nichols Publishing Co., New York, 1983.

Kaptan, Saim. "Kalkınmada Eğitimin Yeri", Eğitim Bilimleri Sempozyumu, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları No. 136, 1984, S: 13-21.

Kaya, Yahya Kemal, insan Yetiştirme Düzenimiz: Politika Eğitim, Kalkınma, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Döner Sermaye İşletmesi, 1984.

Knowles, Malcolm. S. The Modern Practice of Adult Education, New York: Association Press, 1970.

La Belle, T. "Toward a Strategy for Non - formal Education and Micro Social Change", Non - formal Education and Social Change in Latin America, pp. 184-210.

Lov/e, John. The Education of Adults a World Perspective, Paris: Unesco OJSE Press, 1982.

Tan, Hasan, "Eğitimde Temel Hedefler", Türk Edebiyatı, İstanbul, Mart 1988, S: 24-26.

Titmus, Colin. Strategies for Adult Education, The Öpen University Press, Milton Keynes, 1981.

Titmus, C, Buttedahl, P., Ironside, D. (Çev. Ferhan Oğuzkan), Yetişkin Eğitimi Terimleri, Ankara: Unesco Milli Komisyonu, 1985.